

SELMA LAGERLÖF

Minunata călătorie
a lui
Nils Holgersson
prin
Suedia

Ediția a IV-a

Traducere și note de Dan Faur și N. Filipovici

CORINT JUNIOR

SELMA OTILLIANA LOVISA LAGERLÖF
(1858 –1940)

S-a născut și a crescut la Mårbacka (Värmland, Suedia). Din pricina unei nefericite paralizii, de care nu s-a mai vindecat pe deplin niciodată, nu a putut frecventa cursurile unei școli, ci a fost nevoită să învețe acasă, ceea ce i-a permis să-și cultive serios și de timpuriu admirația pentru literatură. Dorința de a-și face o situație și starea financiară precară a familiei o determină ca, în 1881, să plece la Stockholm și, după un an de pregătire, să intre la Colegiul Pedagogic. În 1885, este nevoită să se mute în Landkrona, unde începe să predea, ca învățătoare, la o școală de fete. În 1890, publică, într-un ziar, câteva capitole din *Povestea lui Gösta Berling*, pentru care primește un mic premiu ce îi va permite să părăsească postul de învățătoare pentru a se dedica încheierii acestui roman. La apariția lui, un an mai târziu, critica se dovedește foarte rece, însă în Danemarca este salutat cu entuziasm, ceea ce o încurajează pe autoare să continue să scrie. Următoarele sale romane și povestiri, cu teme inspirate din fantasticul medieval și din domeniul religios, îi sporesc popularitatea.

În 1904, începe să lucreze la o carte cu un subiect neobișnuit: o carte despre geografia și istoria Suediei, destinată copiilor, prezentată sub forma unei legende despre un băiețel neascultător, care fuge de acasă într-o extraordinară călătorie, în spinarea unei găște. Publicată în 1907, cu titlul *Minunata călătorie a lui Nils Holgersson prin Suedia*, ea reprezintă și astăzi una dintre cele mai citite cărți pentru copii, fiind tradusă în foarte multe limbi și unanim apreciată.

În 1909, Selma Lagerlöf a devenit prima femeie laureată a Premiului Nobel, în semn de „prețuire pentru nobilul său idealism, bogăția fanteziei și stilul spiritual care îi caracterizează opera”. Pentru meritele sale deosebite a primit titlul de Doctor Honoris Causa (1911) și de membru al Academiei Suedeze (1914).

A murit, la 16 martie 1940, în urma unui atac cerebral.

Opera sa cuprinde: *Povestea lui Gösta Berling* (1890–1891); *Lanțuri nevăzute* (1894); *Miracolele lui Anticrist* (1897); *Ierusalim* (1901–1902); *Minunata călătorie a lui Nils Holgersson prin Suedia* (1907); *Legende despre Cristos* (1904); *Banii domnului Arne* (1904); *Casa din Lilliecrona* (1911); *Împăratul Portugaliei* (1914); *Mårbacka* (1922); *Charlotte Löwensköld* (1925); *Inelul familiei Löwensköld* (1925); *Anna Svärd* (1928).

PARTEA ÎNTÂI

I

ȘTRENGARUL

ELFUL

Duminică, 20 martie

A fost odată un ștregar. Să tot fi avut vreo paisprezece ani. Era înăltuț și subțirel, cu părul bălai. Mare ispravă nu era de el: mai toată vremea îi plăcea grozav să doarmă ori să mănânce, după care să se apuce de tot felul de năzbâții.

Într-o duminică dimineața, părinții băiatului se pregăteau, ca de obicei, să se ducă la biserică. Ștregarul, îmbrăcat cu pantalonași până la genunchi și în cămașă, stătea cocoțat pe marginea mesei, tare bucuros că ai săi urmau să plece de acasă, lăsându-l de capul lui câteva ceasuri.

„Acum o să pot lua pușca tatei din cui și să trag după pofta inimii, fără să dau socoteală cuiva!” își zicea el, încântat.

Toate bune și frumoase, numai că, tocmai când să iasă pe ușă, tatăl său se întoarse în prag și îi spuse, pe un ton aspru, că, mai înainte de a trece la joacă, ar face bine să citească un capitol din *Comentariii*¹ — dar să citească neapărat, stărui dânsul, pasămite cunoscându-și prea bine odrasla, adăugând răspicat că la întoarcere o să-l asculte. În timp ce tatăl spunea acestea, mama se grăbise să-i așeze băiatului cartea pe masă, deschizând-o la capitolul cu pricina. Treaba asta îl încurca grozav pe micul nostru ștregar — douăsprezece pagini nu erau de ici, de colo! După ce plecară ei, băiatul se codi, se învârti, până la urmă își zise: fie, de data asta, o să le dea ascultare părinților, așa că se așeză la masă, în fața marelui ceaslov și începu să buchisească.

Afară era o minunată zi de primăvară strălucitoare. E drept că abia era în douăzeci martie, dar părinții băiatului locuiau în partea de apus a comunei Vemmenhög, aflată în Scania de miazăzi, unde primăvara poposise de mult și acum lua totul în stăpânire. Nu înverziseră încă bine tufele și copacii, dar începuseră a plesni mugurii. Zăpezile se topiseră, șanțurile bolboroseau pline de apă, iar pe marginea lor podbalul dădea în floare. Buruienile de printre pietrele

¹ *Comentariile lui Luther* — culegere de predici ținute, începând din 1515, de către Martin Luther, despre epistolele Sfântul Pavel, cu care și-a început expunerea principiilor religioase sever moralizatoare, care aveau să stea la baza Reformei.

zidului care împrejmuia gospodăria prindeau culoare. Pădurea de fagi, ce se zărea în depărtare, creștea parcă văzând cu ochii, devenind în fiecare clipă tot mai deasă. Cerul era senin, limpede. Ușa casei stătea întredeschisă și înăuntru pătrundeau trilurile ciocârlilor. Găinile și găștele se plimbau agale prin ogradă, iar în grajd vacile, înviorate de aerul crud și primăvărat, scoteau când și când câte un muget gros și prelung de mulțumire.

În ăst timp, băiatul citea și moțăia, în luptă cu somnul.

Cum, necum, somnul îl birui și el adormi buștean. Habar n-avea dacă dormise mult sau puțin, dar deodată se trezi, auzind în spatele său un zgomot ușor.

Pe prichiciul ferestrei, drept în fața lui, se afla o oglinjoară în care putea vedea mai toată încăperea. Ridicând capul să se uite în oglindă, ștregarul băgă de seamă că deschisese cineva sipetul cel mare și vechi, pe care-l adusese maică-sa de zestre. Era un sipet greu, din lemn de stejar întărit cu ferecături de fier. În afară de maică-sa, nimeni nu umbla la el. În acel sipet păstra ea tot ce moștenise de la mama ei, fel de fel de lucruri pe care le ferea de ochii oricărui curios: costume țărănești de altădată, din stofă stacojie țesută în casă, cu bluza scurtă și fusta în crețuri, cu pieptarul împodobit cu mărgăritare, niște scufii de in albe, scrobite, niște cataramे grele de argint și niște lăntișoare. Mama lui nu le mai purta de mult pe niciunele și-n mai multe rânduri voise să le dea de pomană, dar de fiecare dată se răzgândise, fiindcă nu se îndura să se despartă de ele.

Ștregarul văzu clar în oglindă capacul aceluia sipet ridicat și nu știu ce să creadă. Doar maică-sa îl încuiase cu puțin înainte de a pleca! Oare cine să fi făcut isprava asta? Să-l fi lăsat maică-sa deschis? Cum era să-l lase, când îl știa pe băiat singur în toată casa?

La un moment dat, băiatului începu să-i fie teamă, bănuind că se strecurase vreun hoț în casă. Cu ochii țintă la oglindă, nu se încumeta să facă nicio mișcare. Aștepta ca, dintr-o clipă într-alta, să se ivească hoțul și se întreba oare ce putea fi umbra aceea neagră de pe marginea sipetului. Se tot uita la ea, dar nu-i venea să-și creadă ochilor. Apoi, treptat, umbra deveni tot mai deslușită. Băiatul nu mai avea acum nicio îndoială: pe marginea sipetului se afla un elf! Auzise el, nu-i vorbă, despre elfi, dar nu-și închipuise nicicând că ar putea să fie chiar atât de mici. Iar cel pe care-l vedea prin oglindă nu era mai înalt de-o șchioapă.

Avea un chip de bătrân, cu obrazul plin de zbârcituri și spân. Purta o haină lungă, de culoare neagră, și pantaloni trei sferturi, iar pe cap avea o pălărie cu boruri mari, neagră ca și surtucul. Îi ședea minunat, așa gătit cum era, cu guler și manșete de dantelă, cu mici catarame de argint la pantofiori și cu fundițe de

mătase la jartiere. La un moment dat, elful scoase din sipet un pieptar de modă veche, brodat cu iscusință, și începu a-l suci și a-l învărti pe toate părțile, sorbindu-l din ochi. Atât de încântat era de pieptarul acela, că nici nu băgă de seamă că băiatul se trezise din somn.

Ștregarul era, se înțelege, nespus de uimit să vadă un elf la doi pași de el, dar de temut nu prea se temea. La drept vorbind, cum să-i fie teamă de-o făptură atât de mărunțică? Iar pentru că elful era atât de prins cu scotocitul că nu mai vedea și nu mai auzea nimic în jurul său, ștregarul se gândi să rădă nițel de el: să-l împingă în sipet și să-l acopere cu capacul ori cu altceva. Dar cum totuși nu avea destul curaj să-l atingă, căută din ochi ceva prin odaie cu care să-i facă vânt înăuntru. Se uită mai întâi în locul dintre pat și masă și apoi în cel dintre masă și plită. Luă apoi la rând ibricul de cafea, oalele rânduite cumiți pe polița de lângă plită și după aceea polonicele, cuțitele, furculițele, castroanele și farfuriile care se vedeau prin ușa întredeschisă a dulapului de vase. Se uită și la pușca lui taică-său, atârnată în cui, și cercetă cu privirea până și mușcatele și cercelușii care înfloreau în ghivecele de la fereastră. În cele din urmă, puse ochii pe o plasă veche de prins fluturi, atârnată de pervazul ferestrei. Cum o văzu, sări în sus de bucurie, o înșfăcă de la locul ei și cât ai zice pește o azvârli pe marginea sipetului, peste capul elfului. Ștregarul se miră și el de marele noroc pe care-l avusese. Nu-și dădea prea bine seama cum meșterise toată treaba, dar vorba e că elful îi căzuse în plasă. Bietul pitic stătea ghemuit în fundul plasei de fluturi, cu picioarele în sus și capul în jos, și, oricât se căznea, nu era chip să se ridice.

În prima clipă, băiatul nu știa ce să facă mai departe cu hoțomanul. Se mulțumi doar să scuture plasa, ca să nu-i dea răgaz să se cațăre. Atunci elful prinse grai și-l rugă stăruitor să-i dea drumul. Îi spuse că ani de-a rândul făcuse numai bine oamenilor, așa că merita să se poarte mai frumos cu el. Apoi îi făgădui ștregarului c-o să-i dăruiască un fluier vechi, o lingură de argint și-un ban de aur mai mare decât capacul de argint de la ceasornicul lui taică-său, dacă se îndură de el și-l pune în libertate. Băiatului nu i se părură prea ispititoare lucrurile pe care i le promitea. Numai că, vedeți dumneavoastră, de îndată ce pusese stăpânire pe elf, începuse să-i cam fie teamă de el. Își dădea seama că are de-a face cu o făptură ciudată, nepământescă și, prin urmare, înfricoșătoare, așa că ar fi fost bucuros să se descotorosească de ea cât mai degrabă. Și atunci primi propunerea piticului și nu mai scutură plasa, dându-i voie să se urce pe margine și să iasă afară din ea. Dar când văzu că mai avea puțin până să fie iarăși liber, băiatului îi trecu prin minte că ar fi fost totuși mai bine să se mai târguiască și să-i ceară lucruri mai de preț, ori barem să-l pună pe elf să-i vâre în cap tot ceaslovul dintr-odată.

„Mare nătărău am fost că i-am dat drumul!” își zise el cu părere de rău și se apucă să scuture din nou plasa de fluturi, ca să-l facă pe elf să cadă iarăși înăuntru.

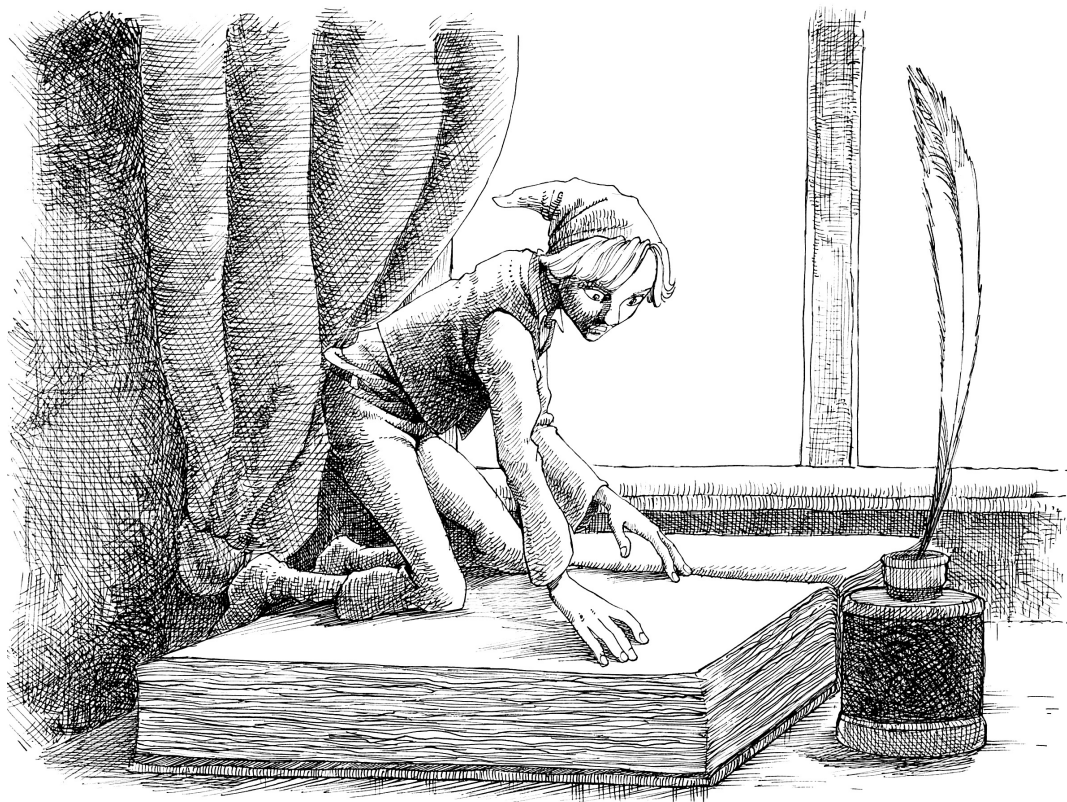
Dar, chiar în clipa aceea, trosc! — se pomeni cu o palmă zdravănă peste obraz, de văzu numai stele verzi. Amețit, se clătina puțin prin odaie, izbindu-se când de un perete, când de celălalt și, nemaiputând să se țină pe picioare, se prăvăli grămadă pe dușumea, rămânând în nesimțire.

Când își veni în fire, era singur în odaie. Nici urmă de elf. Capacul sipetului era încuiat, iar plasa de fluturi stătea atârnată de prichici, în locul ei obișnuit. De n-ar fi simțit încă furnicăturile și fierbințeala pe obrazul drept, în urma palmei căpătate, ar fi fost ispitit să creadă că totul fusese doar un vis.

„În orice caz, tata și mama așa vor spune! Și n-o să mă ierte că din cauza elfului n-am citit capitolul acela din *Comentarii*. Așa că mai bine m-apuc imediat de citit!”

Băiatul se îndreptă spre masă, dar... ciudat lucru! De mărit, firește, odaia nu se putuse mări. Atunci care să fi fost pricina că se vedea nevoit să facă mai mulți pași ca să ajungă de la pat până la masă? Și ce se întâmplase cu jilțul? Nu părea să fie mai înalt de cum fusese înainte, dar băiatul fu silit să se suie mai întâi pe stinghia dintre picioarele scaunului și-abia de-acolo să se cațare, nu fără caznă, până să se așeze în el. Aceași poveste și cu masa! Ca să-și poată arunca ochii peste tăblie, spre ceaslov, trebui să se ridice în picioare și să se cocoațe pe brațul jilțului.

— Ce o mai fi și asta? se întrebă, uluit, băiatul. Mi se pare că elful a vrăjit și masa, și jilțul, și toată casa, de nu mă mai dumeresc defel ce se întâmplă.

Ceaslovul se afla pe masă, la locul lui, așa cum fusese mai adineauri, dar și cu el se petrecuse ceva ciudat, fără doar și poate, de vreme ce băiatul nu mai era în stare să citească un singur cuvânt, decât stând pur și simplu, în picioare, pe carte.

După ce își plimbă ochii peste câteva rânduri, băiatul cătă spre fereastră, văzu oglinda și strigă:

— Ia te uită! Încă unul!

Asta pentru că în luciul oglinzii văzu limpede un pitic, purtând niște nădragi scurți de piele și o bonetă țuguiată pe cap.

— Ei, dar ăsta de-acum e îmbrăcat la fel ca mine! zise băiatul mai departe, plesnindu-și palmele cu uimire.

În clipa aceea, băgă de seamă că prichindelul necunoscut nu doar că semăna cu el, dar mai făcea și întocmai ce făcea el. Ca să-l pună la încercare, începu să se tragă de păr, să se ciupească și să se învârtească. Ei, parcă dinadins celălalt făcea aceleași mișcări! Văzând una ca asta, băiatul se îndreptă hotărât spre oglindă, cu gând să-l ia la rost pe piticul obraznic aciuat în dosul ei. Îi dădu roată în fugă, de vreo câteva ori, dar nu descoperi nici urmă de pitic! Atunci îl apucă o spaimă grozavă, când pricepu că elful îl fermecase și că băiețelul de-o șchioapă pe care-l vedea în luciul oglinzii nu era altul decât el, Nils!

GÂȘTELE SĂLBATICE

Ștregarului nostru parcă tot nu-i venea să creadă că fusese prefăcut în elf. „O fi vreun vis, vreo simplă nălucire!” își zise el. „Fără îndoială că, peste câteva clipe, o să fiu la loc un băiețel obișnuit!”

Se așeză în fața oglinzii și închise ochii. Peste un timp, îi deschise iarăși, nădăjduind că vraja luase sfârșit. Nici pomeneală! Era tot de-o șchioapă, deși neschimbat la înfățișare: părul bălai, pistruii de pe nas, peticele nădragilor și cărpiturile ciorapilor erau la fel ca înainte, numai că mult, mult mai mici.

Văzând el că orice așteptare de destrămare a farmecului era zadarnică, se gândi să încerce și altfel. Cel mai cuminte lucru era să-l caute pe elf și să se împace cu el. Sări numaidecât pe podea, uitându-se atent prin odaie. Îl căută pe după scaune, pe după dulap, se vârî sub pat, ba chiar și în cuptor, dar ți-ai găsit să-l afle! Scociorî până și în niște găuri de șoareci, dar tot nu-i dădu de urmă. Pierise!

Pe când umbla așa după elf, se ruga de el, plângând, să-l ierte și-i făgăduia câte-n lună și-n stele, toate lucrurile bune care îi treceau prin cap — că, pe viitor, se va ține de cuvânt, că nu va mai fi niciodată rău cu nimeni, că se va face băiat cuminte și ascultător — numai să-l preschimbe la loc, în băiețel ca toți băiețelii. Din păcate, toate aceste făgăduieli nu-i fură de niciun folos.

Atunci își aduse aminte de un lucru. Într-o zi o auzise pe maică-sa spunând că elfii aveau obiceiul să se aciuze prin grajduri, și porni într-un suflet într-acolo, să vadă dacă nu-l găsea pe urâciosul lui. Spre norocul său, ușa casei era întredeschisă, așa că se strecură fără greutate. Altminteri, n-ar fi putut în veci să ajungă la clanță, să apese pe ea și să deschidă ușa. Pășind în tindă, își căută saboții, căci prin casă umbla numai în ciorapi. Tocmai se întreba cum avea să încalțe el saboții cei mari și butucănoși, când, în aceeași clipă, văzu pe prag niște saboți mici de tot. Așadar, elful se gândise la toate și-i preschimbase până și saboții!... Față de o asemenea prevedere, băiatul rămase cu gura căscată și-l cuprinse o teamă și mai mare. Acum înțelegea că elful voise ca nenorocirea care îl lovise să nu dispară cu una, cu două.

Pe dușumeaua veche de stejar a tindei țopăia sprintenă o vrabie. Cum dădu cu ochii de ștregar, ea începu să strige:

— Cirip, cirip! Ia uite-l pe Nils care păzește găștele! Uite c-a ajuns prichindel! Uite-l pe Nils Holgersson prichindel!

Găștele și găinile din ogradă își îndreptară pe dată privirile spre el, după care se porniră într-o larmă asurzitoare.

— Cucurigu! trâmbița cocoșul, încântat de pățania băiatului. Așa îi trebuie! Cucurigu! M-a tras de creastă, dar acum i s-a înfundat și lui. Așa-i trebuie!

— Cot-cot-cotcodac! Așa îi trebuie! repetau găinile.

Înghesuite într-un cârd, găștele își lungeau gâturile unele spre altele și întrebau de zor:

— Ga-ga-ga, cine a făcut minunea asta? Ga-ga-ga, cine oare?

Dar năzdrăvănia cea mare era că băiatul înțelegea tot ce glăsuiau orătăniile. Din capul scării, le asculta uimit sporovăiala. „Cum să nu le pricep graiul, de vreme ce acum sunt un spiriduș?” se lumină el.

Îl scoase totuși din răbdări obrăznicia găinilor, care nu mai pridideau să se bucure că fusese preschimbat într-un pitic, repetând la nesfârșit că o meritase. Ca să le gonească, zvârli cu o piatră spre ele, strigând:

— Mai tacă-vă clonțul, afurisitelor!

Pesemne că băiatul uitase că nu mai era în măsură să le sperie. Toată ceata scormonitoarelor se îmbulzi asupra lui și-l împresură, ocărându-l de zor:

— Cot-cot-cotcodac! Așa-ți trebuie! Cot-cot-cotcodac! Să te-nveți minte!

Băiatul încercă să fugă, dar găinile nu-l slăbiră; alergau după el și cotcodăceau de-l asurzeau. N-ar fi scăpat de urmărirea lor, dacă nu apărea pisica. De cum o văzură, găinile se potoliră, prefăcându-se că n-aveau altă îndeletnicire decât să scurme țărâna în căutare de râme.

Ștregarul se grăbi să-i iasă în întâmpinare pisicii:

— Dragă pisicuță, tu trebuie să cunoști cel mai bine cotloanele și ascunzătorile din ogradă și din casă. Spune-mi, rogu-te, unde l-aș putea găsi pe elful care m-a vrăjit?

Dar pisica nu catadicsi să-i răspundă imediat. Se așeză ghem, își petrecu tacticos coada peste lăbuțele din față, își coborî pleoapele pe jumătate și se uită lung la băiat. Era mare și neagră, cu o pată albă pe piept. Blana netedă și moale îi lucea ca mătasea în razele soarelui. Cu ghearele trase în teacă, părea întruchiparea nevinovăției, dar era doar o viclenie, căci putea să le scoată, cât ai clipi, oricând ar fi dorit, iar în ochii ei verzi, așa cum și-i mijeia acum, se mai vedeau doar două crăpături negre și înguste.

— De știut, știu eu bine unde se află elful, zise ea cu glas mios, dar asta nu înseamnă și că vreau să-ți spun ție.

— De ce să nu vrei, dragă pisicuță? stăruie băiatul. Trebuie să mă ajuți, doar vezi cum m-a fermecat!

Pisica întredeschise puținel ochii, lăsând să răzbată ca o lamă de cuțit răutatea care clocea în ei. Înainte de a-i răspunde, începu să toarcă, semn că-i părea bine de necazul ce-l lovise.

— Hm! Pe unul ca tine să-l ajut, care m-a tras de coadă de atâtea ori? zise ea, în cele din urmă.

Când auzi una ca asta, băiatului îi sări țandăra, uitând cu desăvârșire că acum era mic și neputincios.

— Așa, deci! Păi, pot să te mai trag o dată, zău! se rățoi el, repezindu-se la pisică.

În clipa următoare, pisica era așa de schimbată, că nu-ți venea a crede c-ar fi aceeași faptură blândă dinainte. Toate firele de păr din blană i se zbârliseră, spinarea i se încovoiasă ca un arc, picioarele i se lungiseră, ghearele ieșite din teacă zgâriau pământul, coada i se făcuse scurtă și groasă ca un pământuf, urechile îi stăteau ciulite, gura îi spumega, iar ochii, larg deschiși, scoteau scântei ca jărăticul.

Băiatul nu voi să se lase înfricoșat de o pisică și mai făcu un pas spre ea, dar, dintr-un singur salt, mîța îl trânti la pământ, punându-i labele pe piept și căscând larg botul spre beregata lui. Ștregarul simțea cum i se înfingeau ghearele ei

ascuțite în piele, trecându-i prin jiletcă și prin cămașă. Simțea, de asemenea, și colții pisicii furnicându-i grumazul. Începu să țipe ca din gură de șarpe, cerând ajutor. Nu se ivi însă nici țipenie de om și, de data asta, băiatul fu încredințat că-i sunase ceasul de pe urmă. Dar, ce să vezi! De unde era gata să-i vină de hac micuțului, pisica își vârî înapoi ghearele în teacă și-l lăsa slobod.

— Fie! zise ea. Trecă de la mine! Îți dau drumul numai de hatârul stăpânei. Am vrut doar să-ți dovedesc care din noi e mai tare acum...

Pisica îl lăsa, deci, și își reluă înfățișarea blândă și liniștită pe care o avusese cu câteva clipe mai înainte, când își făcuse apariția în ogradă. Rușinat și umilit, ștregarul nu mai scoase niciun cuvânt și se grăbi să se îndrepte spre grajd, în căutarea elfului.

În grajd nu se aflau decât trei vaci. Dar când băiatul păși pe prag, se porniră așa niște mugete, așa niște bufnituri de copită în podea, așa o hărmălaie de parcă n-ar fi fost trei, ci pe puțin treizeci.

— Mu, mu, mu! răcni Roza-de-Mai. Mai e și dreptate pe lume!

— Mu, mu, mu! îi ținură isonul celelalte două vaci.

Mugeau tustrele cu atâta putere, fiecare încercând să acopere zbieretul celorlalte, că ștregarul nici nu mai înțelegea ce spuneau. Voi să le întrebe de elf, dar înverșunarea lor îl amuți.

La fel de stârnite erau ori de câte ori băiatul aducea vreun câine în grajd și-l asmuțea asupra lor. Zvârleau din picioare, se smuceau cu furie în lanțuri, își scuturau capetele și amenințau cu coarnele.